

2.3. Sémantická analýza

Namiesto *doulos - sluha, otrok*, ktoré sa nachádza v metaforickom význame v predchádzajúcej časti (*douloi tou theou* - 2,16), je tu použité synonymum *oiketés - sluha, otrok*, ktoré vzhľadom na svoju etymológiu (*oikos - domácnosť*) poukazuje na presunutie témy podriadenia a rešpektovania autority z oblasti spoločenskej (2,13-17) do oblasti rodiny a domácnosti (2,18-3,7). Na rozdiel od paralelných miest v NZ, pojednávajúcich o vzťahu otroci-páni, sa v 1 Pt nenachádzajú inštrukcie pre pánov, z čoho sa dá usudzovať, že tu nešlo o kresťanských pánov.

Podriadenie kresťanských otrokov (sluhov) svojmu majiteľovi má byť *en panti phobó - vo všetkej bázni*, pričom okrem doslovného významu slova *phobos* v kontexte vzťahu otrok - pán (bázeň, rešpekt), treba mať na zreteli aj jeho metaforický význam v kontexte predchádzajúceho verša, kde sa hovorí o bázni pred Bohom (2,17). V tejto súvislosti možno vnímať motivačný charakter vyjadrenia *en panti phobou*.

Výraz *despotés - pán, majiteľ* označujúci osobu, ktorá má úplnú moc a autoritu nad inými, je v nasledujúcom polverši upresnený trojicou adjektív, ktoré rozdeľujú pánov do dvoch skupín: na jednej strane *agathois - dobrí, epieikesin - mierni* a na druhej *skoliois - zlí*. *Skoliois* možno v kontexte veršov 19-20 chápať aj ako *nespravodlivý*.

Spojka *gar - ved', lebo, pretože* uvádza prvý z dvojice motívov pre podriadenie sa aj zlým pánom. *Charis - milosť* označuje na tomto mieste konanie človeka, ktorý si je vedomý Božej vôle (*dia syneidézin theou*) a kvôli tejto

vernosti nespravodlivo trpí. *Charis* sa nachádza aj v nasledujúcom verši 20b a tvorí tak inklúziu, v strede ktorej sa nachádza slovo *kleos* - *sláva, zásluha* (v. 20), ktoré významovo vykladá pojem *charis*. Použitie *charis* vo význame *zásluha* sa nachádza tak v klasickej ako aj biblickej literatúre. Najbližšou NZ paralelou je Lk 6,33: *poia hymin charis esti - akúže máte zásluhu*. Variácie tohto výroku sa nachádzajú v *Did 1,3-5; IgnPol 2,1; 2 Clem 13,4*.⁶³

Podobne ako v prípade *charis* aj tu možno pozorovať príbuznosť formulácie *poion gar kleos* s Ježišovými slovami v *Lk 6,32-34*. V oboch prípadoch sa stanovujú pravidlá pre správanie (*Lk 6,31 / 1 Pt 2,19*) s následnými kontrastnými vetami (*Lk 6,32-34 / 1 Pt 2,20a*) a záverečným výrokom (*Lk 6,35-36 / 1 Pt 2,20b*). V oboch textoch je použitý podobný slovník: *charis* (*6,32-34 / 1 Pt 2,19a*), *misthos* (*Lk 6,34*) a *kleos* (*1 Pt 2,20*) – i podobné výrazy: *poia charis estin* (*Lk 6,32-34*) a *poion kleos* (*1 Pt 2,20*). Texty spája aj sloveso *agathopoiéō* (*Lk 6,33 / 2x/; 1 Pt 2,20b*) a etymologicky príbuzné termíny *hamartóloi* (*Lk 6,32-34*) a *hamartanó* (*1 Pt 2,20a*). Táto príbuznosť naznačuje, že *1 Pt 2,19-20* je „modifikáciou helenizovanej verzie Ježišovho výroku v *Lk 6,32-34*, ktorej cieľom bolo odvolaním sa na to, čo je chvályhodné pred Bohom, motivovať podriadenosť a dobre konanie, aj napriek utrpeniu.“⁶⁴

---

⁶³ Porov. ELLIOTT, J.H.: *1 Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 518.

⁶⁴ ELLIOTT, J.H.: *1 Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 521.

Výraz *dia syneidézin theou* nemá paralelu v NZ. Samotný pojem *syneidézis* sa v NZ nachádza 30-krát. V Pavlových listoch je použitý dvojako: ako to, čím človek posudzuje svoje predošlé správanie (Rim 2,15; 9,1; 2 Kor 1,12; 4,2; 5,11) i ako schopnosť rozhodnúť sa konať tak ako treba (1 Kor 8,7-13; 10,25-30, Rim 13,5). V ďalších NZ listoch je *syneidézis* to, čím kresťan hodnotí svoj celkový vzťah k Bohu a bližnému s cieľom, aby mal skrze milosť viery svedomie, ktoré je dobré (Sk 23,1; 1 Tim 1,5.19; Hebr 13,18; 1 Pt 3,16.21) a čisté (1 Tim 3,9; 2 Tim 1,3; Hebr 9,14). V 1 Pt je toto slovo trikrát použité, avšak výraz v 2,19 sa vymyká z predchádzajúcich významov genitívom *theou*.⁶⁵

Spojenie *dia syneidézin theou* sa rôzne prekladá:

1. ako *Božie svedomie*, čo je však nejasné vyjadrenie;
2. ako *svedomie zodpovedné Bohu* alebo *svedomie pred Bohom*, čo však neladí s genitívom *theou*;
3. Kelly prišiel s prekladom *vedomie, poznanie Boha* a s vysvetlením, že *theou* môže byť iba objektívny genitív, a preto *syneidézis* má byť chápané v jeho základnom gréckom význame ako *poznanie, chápanie Boha*. Poznanie Boha jeho vzťahu k tým, ktorí mu patria a jeho plánu s nimi, robí možným podriadenie sa aj nespravodlivým pánom.⁶⁶

---

⁶⁵ Porov. GOPPELT, L.: *A commentary on 1 Peter*. Eerdmans, Grand Rapids Michigan 1993, 196

⁶⁶ Porov. KELLY, J.N.D.: *A Commentary on the Epistles of Peter and Jude*, Adam&Charles Black, London 1969, 116-117.

4. Elliott následne vzhľadom na kontext – „lebo je to Božia vôľa, aby ste robili dobre“ (2,15) – posúva význam tohto výrazu do roviny Božej vôle.⁶⁷

Kleos - *sláva, zásluha* sa v NZ nachádza iba na tomto mieste. Mimobiblické ekvivalenty zaraďujú toto slovo do sémantického poľa úcty a chvály (*timé*). V prítomnom kontexte toto slovo označuje chválu alebo „kredit“ pred Božím pohľadom.

Aktívne participium prézenta *hamartanontes* od slovesa *hamartanó* - *hreším* sa v prítomnom kontexte vzťahuje primárne k zlému konaniu voči pánom, ktoré však v konečnom dôsledku je aj previnením proti Božej vôli.

Aorist *ekléthéte* od slovesa *kaleó* - *zvolávam* *povolávam* sa nachádza neskôr v 3,9. Tým, ktorý volá je Boh, ako to možno vybadať z kontextu, kde sa viackrát opakuje označenie Boha *theos*. Obsahom povolania je robiť dobre, aj keď kresťanský sluha podstupuje nespravodlivé utrpenia. V prvom rade – vzhľadom k predchádzajúcim veršom – sa toto povolanie vzťahuje iba na sluhov (*oiketai*), avšak vzhľadom na širší rozsah adresátov, ako to bolo už vyššie naznačené, možno konštatovať, že sa tu na situáciu otrokov aplikuje všeobecné povolanie kresťanov nasledovať Krista.

Výraz *hóti kai Christos* vyjadruje kristologickú povahu toho čo nasleduje. Spojka *kai* slúži tu na vyjadrenie vzťahu medzi Kristom, ktorý nevinne trpel a nevine

---

⁶⁷ Porov. ELLIOTT, J.H.: *I Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 519.

trpiacimi sluhami.⁶⁸ Formulácia *Christos epathen hyper hymón - Kristus trpel za vás* sa nachádza iba na tomto mieste. Všeobecnejšie používanou formulou bolo: „Kristus zomrel za naše hriechy“, v ktorej sa používa *apethanen - zomrel nie epathen - trpel*. (1 Kor 15,3; Rim 5,8; 14,15; 2 Kor 5,14.15; 1 Pt 3,18). *Apethanen* sa nachádza aj v niektorých textových variantoch tohto verša, pravdepodobne pod vplyvom vyššie spomenutej tradície. Dôvod, pre ktorý sa autor 1 Pt rozhodol pre *epathen* spočíva v snahe motivovať nespravodlivo trpiacich sluhov poukázaním na Kristov príklad v znášaní nespravodlivého utrpenia a na zástupný charakter jeho obety. Vyjadrenie *hyper hymón*, ktorým sa podčiarkuje tento charakter Ježišovho utrpenia.

Keď autor listu opisuje Kristov príklad, používa pojmy, ktoré sa v NZ vyskytujú veľmi zriedkavo: aktívne participium prézenta od *hypolimpanó - zanechávam za sebou*; podstatné meno *hypogrammos - príklad*, ktorý je tu použitý vo význame morálneho príkladu.⁶⁹

Formulácia *hina epakolouthéséte tois ichnesin autou - aby ste kráčali v jeho šľapajách* je jedinou v celej Biblii a paralelu má iba vo Filónovi (*Virt 64*). Táto formulácia je však, čo do obsahu, podobná pojmu učeníctva v evanjeliách

---

⁶⁸ Podobné spojenie sa nachádza v spojení *diakonoí* s Kristom ako *diakonos* v Polykarpovom liste Filipanom (*PolFil 5,2-3*). S tým súvisia aj pasáže z evanjelií (*Mk 10,43-45 / Mt 20,26-28 / Lk 22,26-27*). Porov. ELLIOTT, J.H.: *1 Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 524.

⁶⁹ Podobné použitie možno nájsť v *1 Clem 16,7; 33,8; PolFil 8,2*. Podrobnejšie o pozri ELLIOTT, J.H.: *1 Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 526.

(Mk 10,42-45 a paralely). V Pavlových listoch možno vybadať súvis s pojmom *mimézis - napodobňovanie* (1 Sol 1,6; 2,14; Flp 3,17; 1 Kor 4,16; 11,1)⁷⁰

Veršom 2,22 sa začína séria štyroch paralelných výrokov začínajúcich sa vzťahným zámenom *hos - ktorý* (22, 23, 24) a *hou - ktorého* (24). Formálne i obsahovo je zrejmá príbuznosť s *Iz 53,9*, kde je namiesto *hamartia* použité synonymum *anomia*.⁷¹ *Hamartia* v 1 Pt 2,22 súvisí s *hamartatontes* vo verši 20 a vyjadruje spolu s *hamartia* vo verši 24 zlé konanie vo vzťahu k Bohu aj k ľuďom. Izaiášov portrét nevinne trpiaceho Božieho služobníka tu slúži ako model na opísanie Kristovho utrpenia s cieľom povzbudiť nevinne trpiacich kresťanských sluhov.

Opis Kristovej nevinnosti začína charakteristikou jeho *reči*, v ktorej nebolo *lesti (dolos)*. V 1 Pt 2,1 sú adresáti listu vyzvaní, aby sa zriekli každej *lesti*, neskôr sa to v 1 Pt 3,10 opakuje v rámci citátu Ž 34,14. *Dolos* sa v NZ používa v morálnom význame ako jednoznačne negatívna vlastnosť, resp. spôsob konania. *Dolos* je v Mk 7,22 spomenuté ako to, čo vychádza z ľudského srdca a čo ho znečisťuje; v Jn 1,47 je súčasťou chvály Natanaela ako Izraelitu v ktorom niet *lesti*; v Sk 13,10 je čarodejník Elymas oslovený Pavlom ako diablov syn plný *lesti*; v Rim 1,29 sa *dolos* nachádza v zozname nerestí, do ktorých upadajú pohania, keď odmietnu poznanie Boha; v 2 Kor 4,2 Pavol obhajuje svoju službu ako takú v ktorej ľstivo nepoužíva Božie Slovo a v 2

---

⁷⁰ Porov. GOPPELT, L.: *A commentary on 1 Peter*. Eerdmans, Grand Rapids Michigan 1993, 203-204

⁷¹ *hamartia* je v Izaiášovi používaná synonymicky s *anomia* (porov. *Iz 53,4.5.6.10.11.11* resp. *53,8.9.12*)

Kor 11,13 za ľstivých označuje falošných apoštolov. Zvlášť pri opise Ježišovej smrti sa spomína *dolos* ako prostriedok, ktorým sa ho jeho nepriatelia pokúšali zbaviť (Mt 26,4; Mk 14,1).

Verš 2,23 pripomína situáciu, kedy Ježiš, podobne ako Boží služobník z Izaiášovho spevu (Iz 52,14; 53,3.8.12), bol verbálne ponižovaný, zneuct'ovaný počas procesu pred ukrižovaním i pri samotnom ukrižovaní (Mk 15,16-20 a par.; Mk 15,29-32 a par.; Lk 22,65; Mt 27,39). Je tu použité sloveso *loidoreó* - *urážam, haním, zlorečím* spolu s jeho synonymom *antiloidoreó* - *zlorečím* vo význame *odpovedám na urážku urážkou*. Vo vtedajšej antagonistickej kultúre bolo bežné reagovať zlorečením na zlorečenie, ako to možno vidieť aj z Pavlovej reakcie v Sk 23,4. Ježiš svojím tichým postojom (Mk 14,61 / Mt 26,63; Mk 15,5 / Mt 27,12-14; Lk 23,9; Jn 19,9) dosvedčil svojim slovám o odpate (Mt 5,38-42; Lk 6,27-29).

Veršom 2,24 sa vyjadruje účinok Kristovho zástupného utrpenia a ukrižovania, ktorým je oslobodenie od hriechu a schopnosť konať spravodlivo. Je tu podobne ako v predchádzajúcich veršoch použitý jazykový materiál z Iz 53.

hos tas hamartias hémón autos anénegken (1 Pt 2,24)

houtos tas hamartias hémón pherei (Iz 53,4)

tas hamartias autón autos anoisei (Iz 53,11)

autos hamartias pollón anénegke (Iz 53,12)

Napriek rôznym úvahám o spôsobe Ježišovho zástupného utrpenia v tomto verši⁷², možno konštatovať, že hlavným bodom je skutočnosť zástupnej povahy Kristovho utrpenia.

Z hľadiska tradície je dôležitá zmena osobného zámena z druhej osoby plurálu používanú v tejto pasáži (v. 18-20,21,24,25) na prvú *hémón* - *naše* (v. 24); *apogenomenoi* (v. 24); *zésómen* (v. 24). Názoru, že tu pravdepodobne ide o pozostatok zo starej liturgickej formuly alebo vyznania viery, protirečí skutočnosť, že v Iz 53,4-5 možno nájsť podobné použitie slovesa v 1. osobe ako aj podobný prechod medzi osobami (Iz 52,14; 53,10b / Iz 53,1-2a.c.4-6).⁷³

Skonkrétnenie Ježišovej obety obsahujú slová *en tói sómati autou epi to xylou - na svojom tele na drevo*, ktoré evokujú podobný text z Dt 21,22-23: „*Ked' niekto spácha zlo*

---

⁷² Schelkle na základe analýzy slovesa *anapherei* = „niesť, vyniesť“ vychádzajúc z jeho druhotného významu „ponúknuť“ tvrdil, že tu ide o Kristovu obeť na oltári kríža. (SCHELKLE, K.H., *Die Petrusbriefe, Der Judasbrief*, Herder, Freiburg 1976, 85.) Nikde v NZ sa však kríž ako oltár nespomína. Goldstein zasa videl príbuznosť v rituálnom obetnom baránkovi, ktorého Izraelská pospolitosť vyhnala do púšte po tom ako na neho zložili všetky hriechy. (GOLDSTEIN, H., *Die Kirche als Schar derer, die ihrem leidenden Herrn mit dem Ziel der Gottesgemeinschaft nachfolgen: Zum Gemeindeverständnis von 1 Petr 2,21-25 und 3,18-22*. Bibel und Leben 15 (1974), 43-44.) V Iz 53 sa však nenachádza takéto pozadie.

⁷³ Podrobne aj s bohatou bibliografiou túto problematiku rozoberá Elliott a na základe aktuálnych poznatkov odvoláva svoj predchádzajúci súhlas s názorom o liturgickom, či katechetickom pozadí tejto pasáže. Porov. ELLIOTT, J.H.: *1 Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 548-550.

(*hamartia*), za ktoré je trest smrti, a keď ho obesia na dreve (*epi xylon*), jeho mŕtve telo nesmie ostať na dreve (ou *koiméthésetai to sóma autou epi tou xylou*), ale ešte v ten deň ho pochovajú, lebo je prekliaty od Boha ten, čo visí na dreve.“

Xylon môže znamenať *drevo, strom*, alebo objekt z dreva. Je zrejmé, že *drevo* je v kontexte použité autorom Petrovho listu vo význame *križ*. Bežnejším výrazom pre križ bol termín *stauros*. Pavol ako prvý reagoval na *skandalon* (1 Kor 1,23) plynúci zo skutočnosti prekliatia toho, kto „visel na dreve“ a ktorý tým, že sa stal kľatbou pre nás, vykúpil nás z kľatby zákona (*Gal 3,13*).

V 1 Pt 2,24 sa tento zachraňujúci efekt Kristovho utrpenia na križi opisuje nie ako vykúpenie spod kľatby zákona, ale ako schopnosť dostať sa spod vplyvu hriechu a konať spravodlivo. Tieto účinky Kristovej obety sú gramaticky paralelne vyjadrené datívom podstatného mena (*tas hamartiais; té dikaiosyné*) v spojení s aoristom slovesa (part. *apogenomenoi/ subj. zésómen*), pričom slovesá sa významovo dopĺňajú: *apoginomai* - *zomieram, odchádzam preč, nemám účasť na* a *zaó* - *žijem, zostávam nažive, vraciam sa do života*. *Dikaiosyné* je v kontexte *adikós* (2,19); *dikaiós* (2,23; 3,12.18) použité vo význame *spravodlivé konanie*, nie v zmysle spravodlivosti danej Bohom ako je to v Pavlových listoch.⁷⁴

Uzdravenie je ďalším spôsobom ako označuje autor listu účinok Kristovho zástupného utrpenia. Opäť tu ide

---

⁷⁴ Porov. Rim 1,17; 3,21-22.26; 4,25; 5,21; 9,30; 10,3; 1 Kor 1,30; 2 Kor 3,9; 5,21 Flp 3,9

o prevzatie jazyka z Izaiáša (Iz 53,5). Výraz *jeho rany vás uzdravili* umocňuje zástupný charakter Ježišovho ukrižovania, ktoré je tu vyjadrené metonymiou *rany*.

Tento verš nadväzuje na predchádzajúce slová o uzdravení spojku *gar*, po ktorej nasleduje uvedenie obrazu návratu *probata planómenoi - zblúdených oviec* k pastierovi. Obraz Izraela ako stratenej a blúdiacej ovce možno nájsť na viacerých miestach v SZ (Jer 27,6; Iz 13,14; Ez 34). Tento obraz sa nachádza aj v evanjeliách (Mk 6,34; Mt 9,36; 10,6; 15,24) a to aj v súvislosti s Ježišovým umučením (Mk 14,27; Mt 26,31; Jn 16,32). V 1 Pt 5,2-4, kde sa aplikuje podriadenosť v rámci cirkevného spoločenstva, je použitý obraz kresťanského spoločenstva ako Božieho stáda spolu s obrazom Krista ako najvyššieho pastiera (5,4).

Motív návratu stratenej ovce je prevzatý pravdepodobne z Ez 34,4-11. Dokazuje to aj podobnosť v slovníku: *probata* (Ez 34,5.6.8.10.11); *planómenon* (Ez 34,4); *apostrefó* (Ez 34,4.6.10); *epistrephó* (Ez 34,16) *poimenes* (Ez 34,2.5.7.8.9.10) a *episkeptó - pozerám sa po, navštevujem* (Ez 34,11), ktoré súvisí s podstatným menom *episkopos - dohliadajúci, dozorca*. Návrat tých, ktorí zblúdili je zaužívaným výrazom pre vykúpenie.⁷⁵ Svoju úlohu tu zohráva aj príslovka *teraz*, ktorá nachádza svoju paralelu v 1 Pt 2,10.

Sloveso *epestraphéte* sa podobne ako *eklethéte* (v.21) prekladá v pasívnom tvare, kde aktívnym činiteľom je

---

⁷⁵ Porov. Sk 14,15; 15,19; 26,18.29; 1Sol 1,9.

Boh – *boli ste vrátení /Bohom/*.⁷⁶ Výraz *poimén kai episkopos* sa, vzhľadom na kontext listu (1 Pt 5,4) i vzhľadom k NZ obrazu pastiera,⁷⁷ vzťahuje na Krista, aj keď v SZ bol ako pastier predstavovaný Boh.⁷⁸

---

⁷⁶ Porov. ELLIOTT, J.H.: *1 Peter. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible 37B, Doubleday, New York 2000, 538.

⁷⁷ *Mk 6,34; 14,27; Mt 9,36; Mt 10,6; 15,24; 25,32; 26,31; Lk 12,32; Jn 10,1-16; 21,15-17; 16,32; Hebr 13,20; Zjv 7,17; 12,5; 19,15.*

⁷⁸ V NZ sa explicitne nespomína Boh ako pastier a v SZ sú aj vyjadrenia predstavujúce mesiášskeho kráľa ako pastiera (*Jer 23,1-4; Ez 34,23-24*)